

עובר באדום

במציאות העגומה לא כולם מקפידים לעצור באדום. מוכן שמי שלא עוצר, עובר על החוק. לאהוד ברק זה לא יכול לקרות. ברק מחוייב לשלטון החוק. לכן, אם ירצה לעבור באדום, הוא יקפיד לתקן את החוק, כך שיקבע כי לראש הממשלה מותר לעבור באדום. הוא גם ידאג לכלול בהסכם הקואליציוני סעיף המחייב את מפלגות הקואליציה להצביע בעד התיקון. חיים רמון יסביר, יוסי ביילין יהיה נגד אבל יצביע בעד, וגם למרצ לא תהיה ברירה. מוכרחים לעזור לאהוד, למען השלום, ולהעביר חוק אנטי-חינוכי כדי לחזק את החינוך.

בפרשה הנלווה של הרחבת הממשלה לא ברור מה חמור יותר: המעשה עצמו, הבטות והגסות הנלווים אליו, העובדה שזכה לאישור פה אחד בממשלה או מערכת ההסכרים הנשמעת מפי מקהלת מצביעי ההון. לענייננו אין צורך להתייחס למכלול הטענות המופרכות המועלות בתמיכה לתיקון. די לומר שהטיעון שלפיו „אין ברירה“, כי הרבר נכלל בהסכמי הקואליציה או כי אחרת תיפגע אמינותו של ראש הממשלה הוא טיעון סרק, שכן הוא מעורר את השאלה מדוע הציב זאת ראש הממשלה כתנאי לאמינותו ומדוע ניאותו מפלגות דוגמת מרצ לחתום על הסכם הכולל תנאי כזה. אכן, מי שמבטיח קבל עם ועדה לקפוץ מהגג ניצב בפני בחירה בין שמירה על מה שהוא אולי רואה כ„קדושת ההתחייבות“ או על אמינותו, לבין עשיית מעשה שטות הרסני. בכל מקרה מתן התחייבות פסולה איננו צירוק לעשיית המעשה הפסול שהובטח.

אכן, החוק ניתן לשינוי ולתיקון, אבל במקרה של תיקון חוק היסוד לשם הרחבת הממשלה מדובר בשימוש ציני במנגנון החקיקה שמחירו פגיעה בשלטון החוק במובנו המהותי

מכאן לעקרון שלטון החוק שמרצ וישראל אחת חרטו על דגלן. החוק מחייב את כולם. גם את ראש הממשלה, גם את השרים והמנהיגים וגם כאשר הרבר איננו נוח או איננו עולה בקנה אחד עם אינטרס קבוצתי צר. זוהי אכן הפינה לשלטון החוק. בלעדיה הוא קורס והופך לשרירות. אכן, החוק ניתן לתיקון ולשינוי. אולם על מנת שלא להפוך את מנגנון החקיקה ללעג ולמכשיר לערעור החוק, הכרחי שמלאכת החקיקה תיעשה כך שהמחוקקים עצמם והציבור הרחב ישתכנעו שהיא מושתתת על שיקולים רציניים וצודקים. מבחינה זו מקובל להבחין בין שלטון החוק במובנו הפורמלי גרידא (כלומר הקפדה על כך שיקויימו ההליכים הפורמליים הדרושים לאימוצו) לבין שלטון החוק מהבחינה המהותית, חוק המבטא ערכים של צדק ושוויון.

ערעורה של ש"ס בשעתה על התפיסה השלטת ברבר שלטון החוק נבע מתחושת קיפוח ומהרגשה שהחוק איננו צודק, שיש כאלה היודעים „לתמרן“ אותו ולהשפיע על מנגנוני השלטון והמשפט באופן שיזכה אותם ביתרונות, ואילו אחרים נותרים מחוץ למעגל וסובלים מיחס מפלה. הדרך להתמודד עם תחושה זו היא להוכיח שאין הרבר כך ולשמור על מערכת דינים צודקת ושוויונית מהבחינה המהותית, שבמסגרתה יוכל כל פרט להתקדם ולזכות ביושר בחלק ראוי.

תיקון חוק היסוד לשם הרחבת הממשלה והגדלת מספר השרים וסגני השרים, הוא מבחינה זו הרסני ומשרת מטרה הפוכה. זהו שימוש ציני במנגנון החקיקה כדי להעניק למקורבים טובות הנאה, שאין להן הצדקה, וכדי לחזק את כוחו של ראש הממשלה שבירר לחלק טובות הנאה אלה. חקיקה זו תותרת תחת שלטון החוק כמוכנו המהותי, ואם תתקבל היא עלולה לגרום לרבים להסיק את המסקנה שהחוק אינו אלא כלי בירי קבוצה השולטת בו ומתמרנת אותו לצרכיה.

אם כך נוהגות ישראל אחת ומרצ כשהן שולטות בבית המחוקקים, מדוע שהליכוד ינהג אחרת אם יחזור לשלטון? ומה זכות יש להטיף למפלגות החרדיות על שהן מנצלות את כוחן הפרלמנטרי כדי להעניק יתרונות לתלמידי הישיבות המקורבים לליכוד?

הכותב הוא פרופסור למשפטים באוניברסיטת ת"א ובמסלול האקדמי של המכללה למינהל